

Кравченко Олена Миколаївна
заступник директора наукової бібліотеки
педагогічного інституту
ДВНЗ «Криворізький національний університет»

ІНФОРМАЦІЙНА КУЛЬТУРА ТА КУЛЬТУРА ЧИТАННЯ ПРАЦІВНИКІВ
БІБЛІОТЕК ВИЩОЇ ШКОЛИ В ЕПОХУ ІНТЕРНЕТ
(З ДОСВІДУ РОБОТИ БІБЛІОТЕКИ КРИВОРІЗЬКОГО
ПЕДАГОГІЧНОГО ІНСТИТУТУ ДВНЗ «КРИВОРІЗЬКИЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»)

Сучасний період розвитку цивілізації багатьма дослідниками цілком обґрунтовано кваліфікується як початковий етап становлення глобального інформаційного суспільства, для якого характерне щоденне зростання потоку інформації, а разом з тим і рівня складності її пошуку, обробки та аналізу. Інформація в наш час все частіше визначається як основний ресурс майбутнього, але повністю використовувати його зможуть тільки ті члени суспільства, які мають необхідні знання і підготовку до навігації в інформаційному просторі, ті, хто володіє відповідною інформаційною культурою.

Поняття інформаційна культура – багатоаспектне та різнопланове. Нині існує велика кількість визначень поняття "інформаційна культура", але найбільш розповсюдженим є розуміння інформаційної культури як "сукупності інформаційного світогляду, системи знань та вмінь, що забезпечують самостійну діяльність, спрямовану на задоволення індивідуальних інформаційних потреб з використанням як традиційних, так і новітніх інформаційних технологій".

Останнім часом утверджується погляд на бібліотеки як на органічну частину інформаційного середовища суспільства. Бібліотека навчального закладу є одним із основних комунікативних каналів, які забезпечують збереження і використання величезних інформаційних ресурсів, до яких додаються комп'ютери, програмні засоби, машиночитані джерела інформації, а можливість підключення до міжнародних комп'ютерних мереж збагачує їх ще й світовими інформаційними ресурсами. Формування інформаційної культури бібліотекарів, яка включала б не тільки традиційну бібліотечно-бібліографічну культуру, але й вміння оперувати інформацією з використанням сучасних комп'ютерних засобів, тобто поєднувала б традиційний бібліографічний інструментарій з комп'ютерними засобами, є однією з головних функцій сучасної бібліотеки.

Успішність функціонування бібліотеки як інформаційної установи зобов'язує бібліотечних фахівців швидко та адекватно реагувати на зміни в

інформаційних потребах користувачів, удосконалювати форми обслуговування, надавати якісне інформаційне консультування, розширювати спектр бібліотечно-інформаційних послуг, вимагає систематичного вивчення та запровадження нових інформаційних технологій. Тому так гостро сьогодні стоїть проблема підвищення інформаційної культури бібліотечних фахівців, чия діяльність формує нове інформаційне середовище. Кардинальні зміни в суспільстві та в бібліотечній діяльності спонукають бібліотекарів до розширення та поглиблення професійних знань, освоєння сучасних технологій. Бібліотекар повинен володіти цілим комплексом додаткових знань та умінь:

- володіння технічними пристроями та програмними продуктами;
- уміння грамотно формувати свої інформаційні потреби і запити;
- здатність здійснювати самостійний інформаційний пошук різних видів документів за допомогою як традиційних, так і автоматизованих пошукових засобів;
- володіння навиками аналізу і переробки інформації;
- дотримання інформаційної етики і умінням вступати в інформаційні контакти.

У житті бібліотек відбуваються справді революційні зміни: автоматизація та комп'ютеризація бібліотечних технологічних процесів, впровадження новітніх технологій. У лексиці бібліотекаря, якого вже називають «інформаційним працівником», все частіше зустрічаються слова «Інтернет», «сервер», «портал», «хост», «сайт», «файл», «загрузити», «скачати», «конвертувати». Без глибокого і різнобічного оволодіння обсягами і потоками інформації, які постійно зростають, неможливо існувати та орієнтуватися в інформаційному просторі. Саме цим визначається роль і значення виховання інформаційної культури бібліотекаря та діяльність бібліотек у цьому напрямку. Для задоволення потреб сучасного користувача, забезпечення доступу до бібліотечно-інформаційних ресурсів необхідно підвищувати інформаційну культуру, культуру читання, освоювати і застосовувати сучасні інформаційні, комунікативні та мультимедійні технології. Автоматизація бібліотечних процесів потребує від бібліотекарів вміння працювати з електронними базами даних, володіння комп'ютерними технологіями, що стає обов'язковою умовою фахової підготовки працівників бібліотечно-інформаційної сфери. Тому виникає проблема адекватного підвищення інформаційної культури бібліотечних фахівців, які сьогодні повинні бути не тільки «лоцманами книжкових морів», але й навігаторами комп'ютерних мереж, чия діяльність формує нове інформаційне середовище. Від готовності бібліотечних фахівців до інновацій залежить не тільки ефективність бібліотечно-інформаційного обслуговування, а й престиж професії сучасного науково-інформаційного фахівця, його соціальний статус. Сучасні бібліотекарі є активними учасниками інтернет-орієнтованих

проектів: вони організують бібліотечні веб-сайти, що відповідають інформаційним потребам, уподобанням, звичкам користувачів; створюють онлайнві каталоги загального доступу, повнотекстові бази даних; каталогізують розрізнені мережеві ресурси. Це вимагає від бібліотечних фахівців компетентності, оволодіння знаннями у галузі інформаційних технологій та їх постійного оновлення.

У 2006 році в бібліотеці Криворізького педагогічного інституту відбулися кардинальні зміни, розпочалася комп'ютеризація бібліотечних процесів. До бібліотеки було передано три комп'ютери, придбано автоматизовану бібліотечно-інформаційну систему «УФД-Бібліотека», створено сектор інформаційних технологій і комп'ютерного забезпечення. Бібліотекарі швидко подолали психологічний бар'єр із впровадження комп'ютерної техніки, освоєння автоматизованих робочих місць. У секторі інформаційних технологій і комп'ютерного забезпечення працівники чудово засвоїли бібліотечні технології і стали лоцманами в автоматизації бібліотечних процесів. Саме вони здійснюють навчання співробітників бібліотеки користування комп'ютерною технікою, яке відбувається на базі спеціально обладнаної електронної читальної зали. Станом на 2013 рік ЕК становить 9 БД (більше 243 тис. записів). Фонд видань на електронних носіях нараховує 353 прим.

Велика увага в науковій бібліотеці Криворізького педагогічного інституту приділяється оновленню веб-сайту бібліотеки, який є складовою частиною сайту Криворізького педагогічного інституту. Бібліотечний веб-сайт в Інтернеті є віртуальним обличчям бібліотеки, що надає загальні відомості про бібліотеку, доступ до електронного каталогу. У 2009 р. створено електронну читальну залу з підключенням до локальної бібліотечної мережі, інститутської та Інтернет на 26 АРМ. Для працівників бібліотеки створено 15 АРМ. Усього комп'ютерний парк бібліотеки становить 26 ПК.

На часі є актуальним підвищення інформаційної, комп'ютерної культури бібліотекарів. Для бібліотекаря важливим є вміння правильно оцінювати одержану інформацію, використовувати її, зберігати й переробляти, при необхідності передавати для колективного користування, створювати нову інформацію на якісно новому рівні. Сучасний бібліотекар повинен бути носієм і навчати інших не тільки традиційної бібліотечно-бібліографічної культури, а й володіти сукупністю інформаційних знань, навичками інформаційних технологій. У бібліотеці активно ведеться робота з інформаційної підготовки бібліотекаря, яка складається не лише з навчання основ бібліотечно-бібліографічних знань та прийомів раціональної роботи з книгою, а й з навчання алгоритмів інформаційного пошуку, комп'ютерної грамотності, засвоєння гіпертекстових, мультимедійних та інших інформаційно-комунікаційних технологій. Використання інтернет-технологій відкрило нові можливості у віртуальному обміні документами, доступі до світових електронних ресурсів, віртуальної інформації. Працівники бібліотеки проводять пошук

релевантної інформації в ЕК та базах даних бібліотек не лише України. Мережа Інтернет поєднує в собі переваги оперативної доставки інформації до споживачів та надання значних обсягів різноманітної інформації, використовується бібліотекою як альтернативний канал отримання інформації. Структуруючи інтернет-ресурси, бібліотека виступає в ролі інформаційного посередника, навігатора в морі інформації, допомагаючи користувачеві знаходити якісні, релевантні інформаційні ресурси.

Персонал бібліотеки Криворізького педагогічного інституту вивчає досвід інших бібліотек, самостійно розробляє технологічні інструкції, впроваджує нові технології в роботу бібліотеки, набуває навичок кваліфікованого консультування з використання електронних ресурсів у локальній мережі та мережі Інтернет, використання документів на машиночитаних носіях інформації.

Від підготовки і кваліфікації бібліотекаря залежить успіх роботи в нових інформаційних умовах, тому вони постійно працюють над підвищенням рівня інформаційної культури, переглядаючи фахові періодичні видання (всього бібліотека отримує 6 назв фахових журналів з бібліотекознавства) та методичну літературу. Для працівників бібліотеки проводяться заняття з підвищення кваліфікації. Так, у 2012 році у рамках "Школи бібліотекаря" було проведено 6 занять з питань організації технологічних процесів, фахових питань, проводились огляди нової літератури з питань бібліографії та бібліотекознавства, були підготовлені і видані методичні поради щодо користування базами даних і електронним каталогом. Методична робота та робота з організації підвищення кваліфікації працівників бібліотеки Криворізького педагогічного інституту відзначається постійним пошуком і впровадженням інновацій, зумовлених викликами часу і перспективами розвитку інформаційних технологій.

З метою підвищення рівня інформаційної культури працівники бібліотеки беруть активну участь у семінарах, регіональних, всеукраїнських, міжнародних науково-практичних конференціях.

Компонентами формування інформаційної культури є не тільки комп'ютерна грамотність, бібліотечно-бібліографічні знання, а й культура читання. На деяких етапах впровадження інноваційних технологій бібліотечні працівники відчують брак досвіду, дефіцит часу для підвищення кваліфікації, відсутність необхідної методичної літератури. Інформаційна забезпеченість фахівця стає фактором його професійного рівня. Велику роль у становленні фахівця відіграє професійне читання – неодмінна умова виробничої та наукової кваліфікації. Коло читання багатьох бібліотекарів обмежене, в основному, вітчизняною періодикою. Бібліотека КПІ передплачує фахові періодичні видання «Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія», «Бібліотечна планета», «Бібліотечний форум України», «Вісник книжкової палати», «Шкільна бібліотека», «Научные и технические библиотеки», які постійно переглядаються працівниками бібліотеки

та використовуються в роботі, у підготовці до занять з підвищення кваліфікації. Періодичні видання заповнюють прогалини у фаховій освіті бібліотекарів. Зазначимо, що для фахового зростання та розширення професійної комунікації вітчизняних бібліотекарів великі можливості надає мережа Інтернет. Ознайомлення з електронним всесвітом розширює професійну свідомість бібліотечних фахівців, виводить їх на рівень принципово нового розуміння сучасної бібліотеки як установи, що забезпечує доступ до інформації. Отже, закладаються наукові основи підготовки бібліотекаря як фахівця, для якого робота з ресурсами глобальної мережі є невід'ємним елементом професійної кваліфікації. Наукова бібліотека Криворізького педагогічного інституту використовує ресурси Інтернету з професійною метою – як інструмент комунікації між бібліотекарями та надання їм інформації з фаху за допомогою списків розсилки, спеціалізованих інформаційних порталів для бібліотечних працівників, журналів вільного доступу, онлайн-навчальних матеріалів та довідкових служб, колекцій електронних ресурсів на сайтах професійних об'єднань, вищих навчальних бібліотечних закладів; сайтів продавців автоматизованих систем, програмного забезпечення, комерційних постачальників баз даних для бібліотек, видавців та утримувачів зібрань періодичних видань.

Ускладнення завдань бібліотеки, поява нових напрямів наукової і практичної діяльності вимагають прискорення розвитку власної системи професійних видань у традиційній та електронній формах. За останнє десятиріччя з'явилися нові українські професійні часописи, збільшилася кількість назв видань, помітно розширилась і стала актуальнішою їхня тематика, але суттєво зменшилися тиражі, зросла ціна. Обмежене фінансування, відсутність повної інформації про асортимент фахової періодики, бібліотечні електронні ресурси, які можуть допомогти у професійній діяльності не сприяють розвитку інформаційної культури бібліотечного працівника.

Отже, новітні технології вимагають від бібліотекарів високої інформаційної культури, від їх готовності до інновацій залежить не тільки престиж професії сучасного науково-інформаційного фахівця, а й успіх роботи книгозбірень у нових інформаційних умовах.

Бібліографічний список

1. Вобленко Ю. Інформаційна культура в працях провідних бібліотекознавців та бібліографознавців / Ю. Вобленко // Вісник книжкової палати. – 1999. –

№ 2. – С. 7-8.

2. Дригайло С. В. Формирование информационной культуры пользователей и сотрудников библиотек / С. В. Дригайло // Научные и технические библиотеки. – 2011. – № 1. – С. 79-88.